

CALVINVS ELŐLJAROBESZEDE

De mivelhogy ez én bándékomnac elintézésémnek oka és mód-
gya, annyi Commentariusi mban, és magyarázo Irási mban, mint egy tükör-
ben világossan láttatnac, inkább akarom hogy az dolog ő maga mutássa meg
magát minemű legyen, hogynem azt főval diczérném. Légy egészségben
kegyes olvasó, és ha az én munkaimbol valami hasznot véhetk, engem kö-
nyörgésseddel az Istennél az mi Atyánkál visontag segits. Adatott Ge-
nevában, kis Afonny havának első napján. 1559. éftendőben.

Rövid tanításra vala az Bándéc,
De gyakorlásbol az könyv öregbedéc.

Augustinus Epist. 7.

En azoc száma közöttül valónac vallom magamat, az kis öregbedvén: irnac, és ir-
ván öregbülne tanuságokban.

TVDO-

TVDOSITAS
AZ CALVINVS
HIVATALAROL.

IVELHOGY főemberec kárhóftattyác az mit ő
magoc főha nem olvastanac, és egyfálnyéra sem ér-
tene, illendőne láttatot, hogy ez ember, mellyet az
Magyaroc még ez ideig igazan meg nem halgatta-
nac, elő állatnéc, és az Magyaroknac Magyaról pre-
dikállaná az megfőhitett Christust. Es ez az ő hivata-
lanac sinczen ellene, hogy midőn ő az Istennec Igaf-
ságat állattya, az Magyaroktulis meghalgattaséc.

Mert előfő az ő Tanító tífinec kezdetiben, rend főrint hivattatott
Argentínába és állattatott az Egyházi főlgálatba, midőn ott az beczületes
Tanác az Fráciából és Belgiumbol élkergettetett Keresztényeknek Téplo-
mot engedne és Egyházat rendelne 1538. éftendőben, az mint ez az Sleida-
nus Historiájából mindeneknél tudván vagon. Es ott ő nagy beczületben
és tíftefségben tartatott az tudos drága emberektől, Bucerustól, Capítotól,
Hediontól és egyebektől, kic ackaron mint az drágakővec úgy tündöklöt-
tene az Isten anya fient Egyházában. Az mint hogy ugyan akkor az ott va-
lo fő Iskolábanis közönségesen olvasta és tanította az fient Itást, úgy hogy
őtet nem czac az Franciajac, és Belgác, hanem az felső Német Országbéli-
kis hasonnal halgutnác. Es ugyan ott nem czac ez Könyvet, mellyet az előtt
Basileában nyomtattac ki, öregbitette meg és boczotta uyonnanki, mellyet
eckorig jóvá kellett hagyni: hanem ez Argentinai hivatalaban írta és boczát-
ta ki az Róma béliekhöz írott levélre valo commentariussátis. Annakfőlöt-
te olly fserenczeje volt ez ő megemlített hivatalában, hogy Isten kegyelmé-
ből nem keves Anabaptistakat vagy uyonnan keresztelieket tétetene meg
az igaz Hitre, úgy annyira hogy sokan messze földrölis eljőnéne hozzája.
Máfőfőfor, vóltanac az időben egy nihány országos Gyűlések az Impe-
riumban, Vormáciában és Ratibonaban, az mellyekre küldendő főfő kö-

vettéc közzé volt valasztarvan Calvinus, minden Nemet Országai Theologusoknak tanaczabol: Ugyis viselte pedig ott magát, hogy még az ellekező feltőlis, tudniillic az Papista Theologusokrulis nagy és diczeretes nevelt nyert legyen: Es az bódog emlékezető Meláthon Philip, egyebec között ő vele ott kiváltképpen való barátságott vetött, az melly oftan mindenkoró megmaradott ő közöttőc, és Melanthon ötettifstéségne c okaért mindenkoron Theologusnac fokta nevezni. Végre midőn Geneva városá az Istenec igaz itéletiből, némelly támadás inditoktul, kic az előt az Euágelimot kergettéc meg menekedett volna, ez Genevai Tanác, az Tigurumiak nac erőtte törekedésével együtt élkértéc Calvinust az Argentinai Tanacz Uraktul, az mellyec ez embert tölőc elboczátni nem kevelsé nehezlettéc: Es bizonyára ő magais látván hofinálatos vóltat az ott való foglaltjánac né akart haylani az Genevaiaknac kérésere, de vegre midőn azonoktul az Istenec itéletire kéferitetnéc hogy engedne ez hivatalnac, ugy inditait oftan annac felvételere. Ezt jöllehet az megemlitett Argentinai Tanacz Urac, és kiváltképpen Bucerus, és az ő Egyhazi foglaltárfa nem örómest látnac, végre mindazáltal megengedett az Argentinai Urac, de illyen ok alatt, hogy ő mindenkor az ő városoknak polgari jusát igazságát távolléven megtartaná, és hogy az *Stipendiumis*, melly ő neki az Scholában való Olvasásáért vólt rendelve, mind elteiglen megjárná: de soha senki őtet arra nem birhatta, hogy czac egy fillyenitis abban magánac vótt volna.

Mivelhogy azért ez beczületes Tanác, mellyec Keresztényi buzgósága és bőlez gondvifelésé sokak felött esmeretes Nemet Országba, annak felotte sóc drága tudos emberec, Ugymint Bucerus, Capito, Fagius, sőt ő maga Philip Melanthon többekkel egyetemben, az kic Nemet Országban az Anya Sz. Egyháznac minden Keresztényén hivatul ugymint oflopina tartattanac, Calvinust Irásnac publicálása és kiboczátna utánis atyafuifereterekben vóttéc, és Istenec hívséges foglaltjánac emertéc, Irás ellen sem támadtanac, sőt az ő tanácsával, segedelmével és jelen létével éltene a Közönfeges Ország gyüleiseiben az Nemet nemzetség Ecclesiainac otalmazására; Tudni való tehát és bizondolog, hogy az ő törvény ferint való hivatala minden kétség kívül legyen.

Nem kell azért az Keresztényen elméne némelly embereknec meg gondolatlan buzgóságoc által elfoglaltatnioc avagy megteveledniec, hanem az fen megemlitett elhütelre méltó Tanubizonságoknak titileket, az Isteni tudomány és igazság mellett az mellyet Calvinus tanit, sokkal helyeb kelly beczülni, hogycm azoknac üvöltéséket, a mellyec Philippus Melanthonal és az fen megnevezett embereckel még közel sem löttene c ösvehasonlitandóc.

EZ

E Z K Ö N N Y V N E C R E N D I R Ö L E S R E S Z E K R E O S Z T A S A R O L A V A G Y E G Y B E foglalt Summájáról.

Az Istenec hívséges foglaltjánac és az anya fént Egyháznac beczületes tanítója, Calvinus Janos, ez ő Isteni igazságra való Tanításában imez kettős tzilra nézött. Előster, hogy minket az Istenec esmeretire vigyen, melly esmeret által az öröc életre megyünc; másodster, hogy minket az mi magunk esmeretire hozzon, az melly esmeret az elsőre igazitatott. Hogy azért minket ez tzilra vigyen, az tanításnac illyen módgyát és formáját követi. Tudniillic mindenestül fogva az Apostoli Credonac avagy Hitvallásnac rendit veszi seme eleibe, ugymint az melly minden Keresztényenecnél leg esmeretséges. Mert az miképpen hogy az Apostali Hitnac vallása négy részekből áll; mellyec közzül az első, az Atya Istenről, az másodic az Fiuról, az harmadic az Sz. Lélekről, az negyedic az Keresztényen anya fént Egyházzól vagyon; Azonképpen oftya Calvinus ez ő Tanításat négy Könyvekre, hogy az első Könyv az Apostoli Credonac első részével egyezzen, és egy arant folyon, az másodic az másodickal: az harmadic az harmadiknac és végre az negyedic Könyv az negyedik résznec felellyen meg és azzal járjon egy nyomban. Mellyet most tzcikelyenkint mutatunc meg.

I. Első része az Apostoli Hitnac fóll az atya Istenről, minden dolgoknak teremtéséről, megtartásáról, és vezértéséről melly czelekedetec mind az ő mindenhatóságába vagynac befoglalva. Azonképpen ez Keresztényeni Tanításnac első könyve az Istenec esmeretire tanit, az mennyiben ő Teremtője, Megtartója, és Igazgatója közönfességel és külön minden dolgoknak. Es bizonyára az első és másodic caputban vagy részben arról tanit melly legyen az teremtenec igaz esmereti, és melly végre igazításéc az ő esmereti. Az harmadic caputban az tanitatic, hogy ember ez esmeretet nem az

Scholában tanulja, hanem hogy kiki minden annyának méhtől fogva magát mestere erre az esmeretre. Továbbá az negyedik részben az tanitatic, hogy olly nagy legyen az emberi természetnek romlatsága, hogy ez meg említett esmeretet egy részént tudatlanságból, más részént gonoszságból meg fojtá és megrótsá: Ugy hogy az által sem az Istét, a mint illenec, né diczót, pedig se ez veszett természetnek vezérléséből az órócbódogságra né juthat. Továbbá a tanitatic, hogy noha ez természetből való esmereti az teremő. Istennec meg segítetic az teremett dolgoknak szép tüköré által, a mellyben az Istennec tulaydonságait meg szemlélteti és meggondolhattya, de ilyen módon sem tanulhat hasonlalt semmit meg. Annakokaért az Isté a kiktől idvőslegre akar megismerettetni, azoknac, az ő megírott Igejét adgya eleikbe; holott az Írásról vagy az tanítás, hogy abban az Isten magát úgy jelenti meg, hogy nem egyedül czac az Atya, hanem egyetembe az Atyával, az Fiu és az Szent Lélek is teremője legyen az mennec és földnek, Melly Teremő, mi sem az mivelűnc született értelemmel, az mi romlottságunc miatt, sem pedig ez világnac szép tüköréből úgy meg nem esmerhettyűc, hogy ő mitőlűnc diczótternéc. Innét alkolmatoságot veszen arra, hogy az Istennec az Írásban való megjelentetéséről tegyen tanitást, holott szól az Istennec egy állatyról is, és az három személyről.

Hogy pedig az ember az ön kényen való vakságának vétkét az Isté-re ne vetné, arról tanit minemű állapotba teremtetett legyen az ember kezdetben; holott ostan az Istennec Abrazattyáról, az szabad akaratról, és az emberi természetnek első tökéletes vótárol lefent tanítás. Es minekutánna az teremtetit ilyenképpen meg magyarázta előb megyen az minden dolgoknak Megtartására és vezérlésére, az utolsó három részekben, a mellyekben az Istennec Gondviseléséről való tudomány tellyessen meg magyarázatic.

II. Mivelhogy azért az ember, az bűn miatt az ő teremésbéli Igasságából kiefett, az Christushoz kell ő néki menni. Következie azért az Credoban: *Es az Jesus Christusba, ő egy született Fiaba, &c.* Azonképpen Calvinus ez Keresztyeni Tanításnac második Könyvében tanit az Istennec annyiban való esmeretiről az mennyben ő minékűnc Megváltónac az Christusban, és az embert az Közbenjáró Christushoz viszi, minekutánna megmutatta az embernek esetit. Holott az eredendő bűnről tanit, és megmutattya hogy az emberben sohol semmi erő nincz, az melly által az bűnből és az nyakán czuggó átokból magát kifeythetné: sőt inkább, hogy ő tölle kárhözatos dolognál semmi egyéb ne hármazzéc, minekelotte az Istennel megbékeltesséc, és az Istennel lelke által meguyitasséc. Ez tanitást forgattya mind az hatodic réfig. Es végre azt rekeszti belőle, hogy az ember, mivelhogy ő magában mindeneftől fogva megromlott, és czac egyetlen egy jó gondolatnac elfogá-

elfogására sem alkolmatos, az mellyel magát segític, avagy az Istennec valami kedve szerint valót czelekedheséc, az ő Megváltásat azért maga kívül a Christusba kellyen néki keresni. Arra tanit továbbá hogy ez végre avagy zülta adatott legyen az Törvény, tudniillic nem hogy az Isten népét magában megtartoztatná, hanem hogy azt az Christushoz vezetné, és ez alkolmatoságal az Tizparanczolatnac Magyarázattyais behozattatic. Es ugyan ott azis tanitatic, hogy a Christus az Törvény alatt az Sidóktól Idvözítő nec esmeretetti legyen, de sokkal tellyeségesben az Euangeliumban, az mellyben ő ez Világnac elejébe adatott. Es innét foly az két Testamentomnac az Oónac és uynac, avagy az Törvénnec és az Euangeliumnac, egyebefehasonlításáról való Tudomány, miben egyezzenec tudniillic, és miben különbözteszenec meg egymástól. Mind ezekről vagy az szó az tizenkettődic caputig. Annakutánna az tanitatic, hogy az tellyeséges Idvőségnec megferzésére, szükség völt legyen hogy az Istennec öröcké való Fia emberré lenne, és hogy ő völtaképpen az igaz emberi természetet vötte magára, holott ostan megmagyarázatic, miképpen tegyenec egy szemelt ez két természetec. Továbbá hogy a tellyes Idvőségnec a Christusnac érdeme és hathato munkálkodása által való megferzésére igazitott és rendeltetett legyen az Christusnac Papi, Királyi és Profetai Tífti. Annakutánna megmutattatic, mint vitte Christus véghez az ő tíftit, és mint töltötté bé czelekedettel az Idvőségnec dolgát, az holott az Christus Haláláról, Feltámadásáról és menybe menéséről való Hitigazatoc magyarázatic meg. Utolfor megbizonyítja azt, hogy igazan és tulaydonságképpé mondassac az, hogy a Christus érdemelte meg minékűnc az Isté nec kegyelmet és az Idvőséget.

III. Immár pedig, valamig az Christus töllűnc el vagy on válastva, semmit ő nem háfnál minékűnc, ő beléje kell azért minékűnc oltattatnúc, mint az szövevénynek az szövevénybe. Annakokaért az Christusról való tanúság után, következie az Credonac harmadic részében: *Hízzec az Szent Lélekbe* egymint abban tudniillic, az melly kötele az Christus között és az mi közöttűnc való egyesülés nec. Azonképpen tanit azért Calvinus az harmadic Könyvben az Szent Lélekről, melly minket az Christussal egygétéfen, és ezen okért az Hitiolis, az melly által mi Christust el fogjue, kétféle jótémenyivel egyetemben, tudniillic az ön kényen ajándékozott Igassággal, mellyet ő minékűnc tulaydonit, és az Uyonnan születéssel, az mellyet ő mi bennűnc elkezd, minékűnc Megtérést és Megjobbulást ajándékozván. Es hogy megbizonyítja azt, hogy semmiképpen nem diczekedűnc olly hittel, az melly Pœnitentia és Megjobbulás nélkül vólna, minekelotte az Megigazulásnac tellyes magyarázattyára menne, bövségesen tanit az Pœnitentia tartásáról, és annac süntelen való gyakorlásáról, mellyet az

Hittel elfogott Christus, az 3. Lelkével nemz mi bennünc. Ezt pedig czelekefi az 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. és 10. tésekben. Végezetre az tizen eggyedic caputbá tellyessen tanit az mi velünc eggyesült Christussnac első és kiválképpen valo jótéteményéről; tudniilic az Megigazulásról, mind az 20. caputig, melly caput az Imátságról vagy on, az melly olly mint az kéz, melly ugyan valósággal maga hasnára elfogja azokat az jókat, az mellyeket az Hit az I-géret nec Igejéből bizonynyal tud, hogy ő néki az Istenél éltétetvén vadnac. Mivelhogy pedig az sicut Lélec által, melly mi bennünc á hitet szerzi és megtartya, az Christussal az egész Idvőség nec, bódogságnac szerző okával nem minden ember ec eggyesül nec, az 21. caputban azért az Isten nec örök kegyelemből valo Elválásról tanit: mellyből lótt, hogy minket, kikben semmi jót eleve meg nem látott, az mellyet ő maga kegyelemből belénc nem adott volna, Christussnac ajándékozott, és az Euangeliumnac hatható hivatala által ő véle eggyé rött. Erről tanit mind az 25. caputig. Az mellyben, az tellyesleges uyjonnán fületésről, és az örök bódogságnac elnyerésétől és véle valo éléséről, tudniilic az utolsó Feltámadásról vagy on tanítás, az hová fimeinket kellyen felemelnünc, mivelhogy az Hivők nec bódogságoc ez világon czac elkezdetic, hogy ha ember az véle valo élést és tellyes elbirását gondollya meg.

Mivelhogy azért az sicut Lélec nem ólt minden embereket az Christusban, avagy hittel ajandekoz meg, és az kiket azzal meg ajandekoz, nem esköz nélkül czelekefi az rend szerint, hanem arra az dologra az Euangeliumnac praedikáltatásával él, és az s. Sacramentomoknac föl gáltatásával. A Keresztyeni Fenyiték nec megtartásával egyetembe; annakokaért következc az Hit nec Vallásában: *Hiszec közönseges Keresztyén anya sicut Egyházat*, az mellyet tudniilic, az Isten az ingyen valo Elválásról kac kutfejéből, midőn az, az örök halálban fekünnéc, kegyelemből az Christusban magához engesztelt, és az sicut Léleccel meg ajandekozott, hogy az Christusba oltatván, ő véle ugy mint a fő veleggyesleges lenne, az honnet az bünök nec mindenkor tarto megbocznattya foly, és az tellyesleges meg uyulás az örök életre. Azonképpen tanit Calvinus az negyedik Könyvben, az Keresztyén anya sicut Egyházról mind az 14. réstig, holott ő azokról az Esközökről valo tanításhoz kezd, az mellyeckel az s. Lélec él az anya sicut Egyház nac, avagy Isten nec gyülekezet nec az lelki halából hathatoképpen valo hívására és megtartására, tudniilic az Igeről és az Sacramentomokról, az Keresztesgről és az Ur Vaczorájáról, az mellyec az Christussnac ugy mint királyi paltzaja, mellyel az ő országat az anya sicut Egyházban az ő lelke nec creje által elkezd, naponkint előb mozdittya, és vegre ez élet nec utánna ez esközöknélkül tellyesleges tési. Ezekről az 20. réstig vagy on az tanítás.

Utol-

Utolsó formivelhogy az Politia avagy ez világi Gubernálás és Fejedelmi igazgatás, ez életben Szállást tart az Isten anya sicut Egyház nac (noha ez világi gubernálás az Christus Lelki országatul meg legyen válastva) arról tanit, melly nagy jótémenye legyen ez az Isten nec, mellyet az anya sicut Egyház nac hálá adó elmével kellyen meg esmerni, miglen mi ez Szállásról az mennyei örökségbe által viterüne holott az Isten lefen minden minde-
nekben.

Ez azért ez Könyv nec rendi és elostása. Egy summában, az ember kezdetben bizonyára bölczé és igazzá teremtetett vólt, ostan pedig nem fel réstent, hanem az eser által mindenestől fogva megromlott megveszett, és annakokaért mind egész ő Idvőségét maga kívül az Christusban talállya. Mert minékutánna, az kegyelemből, és minden ő jövendő czelekedet nec tekintet nélkül önéki ajandekoztatott sicut Lélec által az Christussal eggyesül, ő benne kér jótétemént veszen el, tudniilic tellyes tulaydonítását az Igságnac, melly minket köver mind a mi koporsónkig; és ostan az mi meg sicut eltetésünk nec el kezdetit, az mellyet az Ur napról napra öregbit, miglen végezetre az uyjonnán fületés nec avagy az test nec Feltámadás nac napján, tellyesleges tegye, hogy ő az örök életben, és mennyei örökségben ez ő nagy irgalmaságáért diczerteléc és magasztalteléc.

ERTELME AZ RELIGIO

képének, melly job felől vagy on ez
Könyv titulásán.

Ember kérdésére felel az Religio.

- E. Mond meg ő fent Religio,
Istentől nemzeti lényo,
Ki tiszteled nagy hívségben,
Az Istent minden időben,
Mire való ez korona
Fejedén, czillaggal rakva?
- R. En mutatoc meny Országra
Utát, és az bódogságra.
- E. Mire viselk rokfás ruhát?
- R. Megveroc mulando jókat.
- E. Mit jegyez az Könyv kezédben?
- R. Atyám törvényét nézd ebben.
- E. Mellyed miért meztelen?
- R. Tiszta hívségem érts ezen.
- E. Miért könyöklek keresztre?
- R. Kereszt ny ugot meg kedvemre.
- E. Szép fárnnyaid mire valóc?
- R. Menybe repülni tanitoc.
- E. Miért vagy illy fenyeccséggel?
- R. Szívet tisztitoc ny fénnel.
- E. Mire tartaf zabolás féket?
- R. Szívnecc tiltom kínycségec.
- E. Halált mit nyomf labád alá?
- R. Vagyoc halálnac halála.
- E. Mit kell érti ez hadon
- R. Környüled ez zurzavaron?
- E. Mindenütt nagy erőfakot,
Szenyvedec méltatlansákokot,
De szenyvedvén erót véfec,
S' végre Istenhöz felmegyec.

MEL-

MELLY DOLGOC LEGYENEC
ez Keresztyeni Hitre Tanító
négy Könyvekben.

ELSŐ KÖNYV.

Az Istenec ugymint teremőnecc és gondviselőnecc esme-
retiről, foglalbé 18. részeket.

Első Réf.

- I. Hogy az Istenec és mimagunknac esmereti ősvetartazzanac, és
mint legyenecc egybe foglalva.
- II. Mi legyen az Istent igazán megismereni, és mi legyen tzilla's vege
az Isten igaz esmeretinecc.
- III. Hogy az Istenec esmereti természetül legyen az emberekbe
plántalva.
- IV. Hogy ez természet kerint való esmereti az Istenes, egy résfent az
tudatlanságból, más résfent az embereknecc gonolságából, a-
vagy tellyeséggel megfoytatic és kigyomláttatic, avagy hogy
elforditatic és megvesztegettic.
- V. Hogy az Isten ez világnac teremteséből és füntetlen való vezér-
léséből megismeretic, és hogy ez esmeret az ő czelekedeti-
ben megláttatic.
- VI. Hogy mi az teremő Istenec esmeretire juthassunc, sükségho-
gy az fent Irás legyen vezérünc és mesterünc.
- VII. Miczodada bizonsággal kellyen az fent Irásnac megerősítetni,
tudniillic az f. Léleknecc bizonságtételivel, hogy annac mélt-
osága és beczüllati bizonyos és állandó legyen; és hogy Isten-
telen itilet legycn az, hogy az irásnac hitelre méltó volta az anya
fent Egyháznac itiletitül fűgjön.

f

REGISTRUM.

- VIII. Hogy elégséges erős bizonságinc legyenec, az mennyire az emberi okosság feléri, az mellyec által az f. Irásnac hitelre méltó vólta megerősítettethetic.
- IX. Hogy az megefelyösödte minden fundamentomit felforgatya az Isteni félelemnec, kic az Irást hátravetvén, mennyei jelenésekhez kapdosnac.
- X. Az f. Irás az igaz Istent minden pogányoc isteneinec ellene állatya, hogy minden babonáságot, bálványozást és hamis isteni tiszteletet elhagyasson.
- XI. Hogy bün és hamiság legyen az Istenec látható ábrázatot formálni, és hogy azoc mindnyájan elfakadnac az igaz Istentől valakic magoknac bálvánt emelne.
- XII. Az Isten az bálvány képektül azért választatic meg, hogy egyedül czac ő maga tiszteletsek.
- XIII. Az f. Irásban világ teremtesétül fogva tanitatunc arra, hogy az Istenec egy állatyaiban három személyec legyenec.
- XIV. Hogy az f. Irás ez világnac és minden teremtett állatoknac teremtesé által is, az igaz Istent bizonyos jegyeckel megválaszta az hamis és költött istenektől.
- XV. Mint teremtett legyen az ember: holott az Lelec erejétől, az Istenec képeről, az szabad akaratról, és az emberi természetec első és véle teremtett tellyes tökéletes vóltáról leszen tanítás.
- XVI. Hogy az Isten ez ő tőle teremtett világot az ő erejével tartya meg és otalmazza, és annac minden réseit az ő gondviselelése által vezéli és igazgattya.
- XVII. Hová és miczoda tzilra kellyen ez tudománnac igazitatni, hogy annac hasznát vehesüc.
- XVIII. Hogy az Isten ugy élyen az istenteleneknec fogállattyokkal, és azoknac fivóket ugy haytsa az ő igaz ítéletinec véghez vitelére, hogy mindazáltal tisztán és minden maculanélkül maradjon.

MASODIC KONYV.

Az Istenec annyiban valo esmeretiről, az mennyiben magát az Iesus Christusban Megváltónac mutatya, melly esmeret előszer az Atyáknac az Törvény alatt, és az után minékünk is az Euangeliumban megjelentetett, és 17. részeket foglal be.

- I. Rés. Hogy az Adamnac esetiből és elfakadasából az egész emberi nem-

REGISTRUM.

- nemzetség átoe és kárhozat alá vettetett, és hogy az ő első erededitől és igazságátul elfajult és megromlott legyen, holott az eredendő bünről leszen tanúság.
- II. Hogy az ember az ő szabad akarattatul megfosztatott, és nyavalyáságos szolgálat alá vettetett legyen.
- III. Hogy az embernec megromlott természetiből, semmi nem egyéb, hanem kárhozatos dolog fármazzec.
- IV. Miképpen munkálkodgyec az Isten az embereknec fivékben.
- V. Megtáfolása és meghamisítása az ellenvetéseknek, az mellyec az Szabadakarattul otalmazására fiktac előhozattatni.
- VI. Hogy az önnön magában elvesztett embernec az ő megváltóságát az Christusban kellyen keresni.
- VII. Az Törvény nem azért adatott, hogy az régi népet, ő magában megtartana, hanem hogy az Christusban valo idvőségnek remenséget mind az ő eljöveteleig len eltartana.
- VIII. Magyarázatya az Isten öröké való Törvényénee, melly az tiz paranczolatban vagy on befoglalva.
- IX. Hogy az Christus, noha esmeretes vólt az Sidoknac az törvény alatt, mindazáltal nem jelentetett tellyeséggel meg, hanem végre az Euangelium által.
- X. Az őo és uy Testamentomnac hasonloságáról.
- XI. Az két Testamentomnac külömbségéről.
- XII. Az Christusnac, hogy az Közbenjáró tisztet véghöz vinné, emberré kellett lenni.
- XIII. Hogy az Christus az emberi testnec igaz valóságát vótte magára.
- XIV. Az közbenjárónac két természetit miképpen tegyenec egy személy.
- XV. Hogy meg tudgyuc mire küldetett Christus az Atyától, és mit hozott legyen minékünc, ő benne kiváltképpen három dolgot kell meggondolnunc, Profetait tisztit, Királyságát, és pap-ságát.
- XVI. Mint töltötte legyen bé Christus az Megváltónac tisztit, hogy minékünc az idvőséget megferzené: holott az ő Haláláról, feltámaszásáról és menybe menéséről leszen tanítás.
- XVII. Igazán és tulaydonul mondati az, hogy az Christus érdemlőtte és ferzette meg minékünc az Istenec kegyelmét es az idvőséget.

REGISTRUM.
HARMADIG KÖNYV.

Mellyben arról vagy az Tanuság,

*Mint legyünc részec az Christus Kegyelmeben, és abbot minemü gyümölcszeinc te-
remjenec, és arra miczoda czelekedetec következzenec.*

Foglal bé 25. részeket.

- I. Rész. Hgy azoc, az mellyec az Christusról mondattanac, minékünc az f. Lélek nec tirkos munkálkodasabol legyenec használatosoc.
- II. Az Hitről, holott annac megiratása vagy on, és minemü tulaydon-
sági legyenec, az magyaráztatic meg.
- III. Hagy az Hit által sülettetünc uyonna: holott az Pœnitentiáról
vagy on tanítás.
- IV. Melly távul legyen az Euangeliümnac tífia tudományátul, az mit
az Papista Scholákban az Sophistác czáczognac az Pœniten-
ciáról: holott az gyónás és az elégtétel forgattatic meg.
- V. Az toldalékokról, az mellyeckel az elégtételt foltozzác, tud-
niillic az búczu levelekről, és az Purgatoriumról.
- VI. Az Keresztény ember nec életiről: és előfër, miczoda erősségec-
kel intsen minket arra az sient Irás.
- VII. Summájá az Keresztényi élet nec, holott magunknac megtagadá-
sáról lesen tanítás.
- VIII. Az Keresztüenyvedéfről, melly egyic tizicke az mi magunc
megtagadásánac.
- IX. Az jóvcndő élet nec meggondolattyáról.
- X. Mint kellyen élni ez élettel és az hazzátartozóckal.
- XI. Az Hit nec megigazulásáról, és előfër ezen név nec és dolog nac
megiratásáról.
- XII. Hgy valóban elhihefsünc az ingyen valo megigazulást, tehát az
Istennec itilõfëki elejébe kelly az mi elmeink nec emelterniec.
- XIII. Hgy az Kegyeleböl való megigazulásban két dologt kellyen
csünkbe vennünc.
- XIV. Minemü kezdeti és süntelen valo nevedése legyen az megig-
azulás nac.
- XV. Hgy mind azoc az mellyec az czelekedetec érdeme nec magaz-
talására mondatnac, mind az Isten diczõségét, és mind az mi
idvõségünket egy aránt felforgattyác.
- XVI. Megtázolása az rágalmazások nac, az mellyeckel az Papistác ez
tudománt akarjác gyülõségefsé tenni.

XVII. Az

REGISTRUM.

- XVII. Az Törvényi és Euangeliomi igéret nek õfvehasznolítása és
egyebebékéltetése.
- XVIII. Hgy hitvány crõffités legyen ezt mondani: hgy az czelekedetec
igazitnac meg, azért, mert az Isten jutalmát igerte legyen
azok nac.
- XIX. Az Keresztényi szabadságról.
- XX. Az Imádságról, melly az Hit nec kiváltképpen valo gyakorlása,
és az mellyel az Istennec ajándék it naponkint elvefsünc.
- XXI. Az örõc Elválástáfról, mellyel az Isten némelleyeket az idvõsége,
némelleyeket az veszedelemre rendelt.
- XXII. Megbizonyítása ez tudománac az sient Irásból.
- XXIII. Meghamisítása az Pátvaros rágalmazások nac, az mellyeckel ez
tudomány mindenkoron méltatlan terheltetett.
- XXIV. Hgy az válastottac az Istentül harhatoképpen hivattatnac: és
ellenbe, az megvetõtt ec õnnõn magoc vonfác magokra az õn-
igaz veszedelmeket, az mellyre rendeltetennec.
- XV. Az utolsó Feltámadásról.

NEGYEDIC KÖNYV.

*Az külsõ eszközökről, mellyec által az Isten minket az Christus ráfáságába hiv,
és abban megtart, melly könyv 20. részeket foglal magába.*

- I. Rész. Az igaz anya sient Egyházról, az mellyel egyyefséget kell miné-
künc tantanunc, mivelhogy az â minden hivek nec annya.
- II. Egybevetése és õfvehasznolítása â hamis és igaz anya f. Egyház nac.
- III. Az anya zent Egyház nac Tanítóiról és fölgaíró: azok nac válastá-
sokról és tíftekről.
- IV. Az régi anya sient Egyház nac állapattyáról, és annac gubernála-
sánac módgyáról, az melly gyakoroltatott az Papistaságnac
előtte.
- V. Az anya sient Egyház régi állapattyánac, és igazgatásánac romla-
sáról az Papa kegyetlen uralkodása alatt.
- VI. Az Romai Szék nec elsõgérõl és fõb méltóságáról.
- VII. Az Romai Papaságnac kezdetirõl, és nevedésérõl, miglen ez
illy magaságra vitte fel magát: mellyel az anya sient Egyház-
nac szabadsága elnyomattatott, és minden illendõ igazság fel-
forgattatott.
- VIII. Az anya sient Egyház nac hatalmáról az Hit nec dolgaiban, és mel-
ly vakmerõ bátorsággal éltenecc azzal gonosbul az Papistaság-
ban az tífia tudománac megvesztegetésére.

f. 3.

REGISTRUM.

- IX. Az Conciliumokról, és azoknac méltóságáról.
- X. Az Egyházi Törvényeknek szerzésére való hatalomról, mellyel a Papa az öveivel főnyü kegyetlenkedést üzött és gyakorlott az lelki esmérteken:
- XI. Az anya fent Egyháznac itéleti hatalmáról, és azzal való visfisa éelről, az minémü láttatic az Papistásban.
- XII. Az anya fent Egyháznac fenytékiról, az mellyec gyakorlása kiváltképpen az büntetési tistben és kirekestésben vagon.
- XIII. Az Fogadásokról, az mellyeknek hirtelenkedve való tételével kiki nyavalyásul kötelezte meg magát.
- XIV. Az Sacramentomokról.
- XV. Az Keresztégtől, avagy Szent Mosódásról.
- XVI. Az kis gyermekek Keresztégtől, és hogy az, az Christus rendelésével és az Sacramentumnac természetivel igen fépen egygyezzen.
- XVII. Az Christufnac fent vaczorájáról, és az mit használjon mincünk.
- XVIII. Az Papista Miséről, melly által az Christus vaczorája nem csak megferteztetött, hanem tellyeséggel el töröltetett volt.
- XIX. Az öt alított Sacramentomokról, holott megbizonyitatic, hogy az több öt Sacramentomoc, mellyec ez ideig hamissan tartattanac azoknac, nem Sacramentomoc; és minémüec legyene megmutattatic.
- XX. Ez világi Gubernálásról, Fejedelemségről, vagy Kölségi igazgatásról.

Vége.

REGI-

REGISTRUMA AZ FŐFŐ AGAZATOKNAC ÉS TZIKKELYEKNEC, AZ MELLYEC EZ KÖNYVBEN BŐVSEGGELLEN MEGMAGYARAZTATNAC.

Az első cifra vagy szám, az könyvet, az másic az caputot avagy Részt jegyzá.

A.	Christus feltámadása	ibid.	Feltámadása Christufnac	2.16	
A Brazattya az Istennec	1.15	Christus menybe meneteli	ib.	Feltámadás az utolsó napó	2.25
Adamnac eseti	2.1	Christus érdemlette nekünc		Felvetése az kézeknek	4.19
Angyaloc,	1.14	az oeroc életet	2.17	Fenyteke az anya sz. Ehgház-	
Anyafent Egyház,	4.1	Conciliomoc, s' azoc méltosá-		nac	4.12
az igaz Anya szent Egyház-		ga	4.9	Fenyitekre és törvényre való	
nac egybeverése az hamis		Czelekedetec érdeme	3.15	jusza az anya sz. Egyháznac	
Ecclesiával	4.2	Czelekedetec juralma	3.18	4.11.12	
Az őo anya Sz. Egyháznac		Czuda tételi Mofefnac	1.8	Fogadafoc, fogadafetelec	4.14
állapatria	4.4	Czudatetemenyi Christufnac	1.13		
Anyafent Egyház hatalma az					
Hitnec agazatin	4.8	E.			
Anyafent Egyház hatalma tör-		E Celefia vagy anya sz. Egy-		G Ondviselefe az Istennec	1.16
vény szerzésre	4.10	ház	4.1	Gubernálás ez világi ren-	
Anyafent Egyház itéleti igazsá-		Egyházi hamis rendelesec	4.2	den	4.20
ga és Fenyiteke	4.11.12	Egyházi szolgác választása,		Gyermekek Keresztégtől	4.15
Apatzác, barátóc	4.13	tiszt.	4.3	Gyonafoca Papistaknac	3.4
Atyafiu szeretet	2.8	Elégtelec az Papistaknac	3.4		
		Élete a Keresztien embernek	3.6	H.	
		Életnek a mely jövedec meg-		H Alála Christufnac	2.16
		gondolatya	3.9	Halottraknac feltámadása	
		ez Elett mint kellyen élni	3.10	3.25	
		Eleve elrendelefe választása az		Haromság	1.13
		Istennec	3.19	Házasság	4.19
		Elsősége a Romai Széknek	3.	Házasságnékül valósága az	
		Elválasztás öröktül fogva,	3.21	Papoknac	4.12
		Embernek teremtese	1.15	Hivatalat kinekinek jól meg	
		Embernek keresztien élete,	3.6	kell gondolni	3.7
		Emberi szerzés, rendelesec,	4.10	Hivatal az Isteneel meg erősi-	
		4.10		ti az oeroc elválasztati	3.24
		Erdeme a czelekedeteknek	3.15	Hit, Hüt,	3.11
		Eredendoc bünc	2.1	Hitnec megigazulása	ibid.
		Eretnekek és szakadás szerzoc	4.1		
		Erkölezi Törvény magyaráz-		I.	
		attya	2.8	I Esus nevércel	2.15
		Esküvés	ibid.	igazulas	3.11
		Euangeliumnac és az törvén-		Igéreteknek az mellyec az tör-	
		nec, oeroc bekeltetese.	3.17	vényben és az Euang. oerocve	
				alkölmaztatása,	3.17
				Imadság	3.20
				Irafnac meltofaga	1.6
				Istennec esmeriti	1.1
				Istennec esmereti hova nézzé	1.2
				Istennec egyallattya, személye	
				harom,	1.13
				Istennec abrazattya	1.15
				Istennec Gondviselefe	2.16
				az Isté természet szerint meg-	
				esmerettic mindenektől	1.3

REGISTRUM.

Isten esmereti megfoytatic az embereknec tudatlansagokbol, vagy gonofsagokbol 1.4	Megvetottec, magoc vonszac magokra az nekie rendelt veszedelmet 3.24	Sacramentomoc 4.14
Istenteleneckel mint eszközöckel hogy el az Isten 1.18	Menybe meneteli Christufnac 2.16	oet alitott Sacramentomi a Papistaknac, 4.19
az Irásnac tudománya szükségel minékünk 1.9	Mife az Papistasagban. 4.18	Szabad akarat. 1.15. esz. 2. es. 5 Szakadas szerző Eretnekec 4.
Itiletec, törvény tételes 4.20	N.	I Szalla poklokra az Christus, 2.16
Jutalma az czelekedeteknec 3.18.	Noetelenfege az Papista papoknac, 4.12	Szenteknec egybekert efedezec 3.20
Jutalmok igéretiböl nem következc, hogy az czelekediböl legyen a me igazulás 3.18	O.	Szent Irásnac meltosága. 1.6 Szereteti felebaratinknac 2.3 Szent Lelec es annac tiszti 3.1 Sz. Lelec ellen valo Bun 3.3
K.	O Layjal beregkenes, melly Sacramentum az Papistáknal 4.19	T.
Képec, Bálványoc, 1.11.12	Oldozo level, 3.5	Teeftamentomoknac oonac es uynac hasonlosága 2.10
Képe az Istennec 1.15	Oerdögöc 1.14	Tiz paranczolatnac magyarázattya 2.8
Képet az Istennec kulsóképpé nem szabad kiirni 1.11	Oroc eletnec diczosege 3.25	Törvény, annac vege. tiszti haszna 2.7
Keresztseg, kis gyermekec keresztsege 4.15	Oeroc elválasztes 3.21	Törvényi es Euangeliomi igereknec dízvebekeltetele 3.17
Keresztből 3.8	P.	Törvénytetelroel es világi itiletkroel 4.10
Keresztyni elete az embernec 3.6	Papaságnac kezdeti 3.6.7	W.
Keresztyni szabadság 3.19	Pasztoroknac választafoc es tisztec 4.3	Aczorája az Urnac 4.17
Kezeknec felvetése 4.19	Pentenais, pœnitencia 3.3	Wálasztás az öröc eletre 3.21
Könyörges, Imátság, 3.20	Pentécias Sacramétü papistáknal. 4.19	ez Világ Istentöel teremtetett, 1.16
Külső polgari törvényec 4.20	Poklokra szállott az Christus. 2.16	toelle tartatic meg es vezereletetic ibid.
L.	Purgatorium 3.5	Wilági Fejedelemseg Gubernas 4.20
Eleknec Tiszti es titkos munkalkodása 3.1	R.	Ur Vaczorája 4.17
Lelki esmeret. 3.19	Rendelesec es szerzesec az embereknec 4.10	Utolso feltámadás 3.25
M.	Rendi es szolgáttatása az ansz. Egyháznac 4.3	Utolso megkenes az papistasagban. 4.19
Magungnac megtagadása 3.7	Rendi az Papista Ecclesianac 4.19	Uyonna születes 3.8
Megigazulása az Hitnec 3.11	Romai Szeknec elsőfege es az Papasagnac eredeti. 3.6.7	
Megigazulásnac kezdeti es folyása 3.14		
Megigazulásban mit kellyen meggondolni es megtartani 3.14		
Megválto az Christus, 2.16		

AZ KE-

AZ KERESZTYENI RELIGIORA VALOTANITASNAC

ELSŐ KÖNYVE,
Az Istennec ugy mint teremto nec és gondviselő nec esmeretiről.

ELSŐ RÉF.

Hogy az Istennec és mimagunknac esmereti ösvetartozzanac, és mint legyonac egybefoglaltatva.

Z mi egész bölczefégünc, az mellyet igaz és tellyes bölczefégünc kellyen tartani, többire imez két részekben áll, az Istennec és mimagunknac esmeretiben. Midőn azért ez az Istennec esmereti és az mimagunc esmereti socképpen legyonac öfvekapczoltatva, és illy igen egyyüvé valóc legyenec, nehéz megitilni mellyic járjon elől, és mellyic hozza véle az másikat.

i. Mert előben, senki magát ugy meg nem tekintheti, hogy legottan minden érzékenységét és esmélését ne fordítaná az Istennec megtekintésére, az mellyben él és mozog: Mert minden homalyoságnélkül megérthető dolog az, hogy mind az adományoc, az mellyekből áll minden méltóságunc, és beczületünc semmiképpen ninczenec mi magunktul; Sőt még azis, hogy mi emberec vagyunc, semmi nem egyéb az egy Isteben való lételünknel. Továbbá az Istennec jótétemenyi által is, mellyec mint az effőnec czöpei ugy czepegünc menyből reánc, mint finte az folyamatoczkác által, ugy viteünc az kútfőhöz. Imár pedig az mi erőtelen voltunkból, inkább megtetzic azoknac az joknac kimondhatatlan és véghetetlen soksága, az mellyec az Isteben vadnac: De kíváltképpen az sanyaru megromlás, az mellybe minket eytett az első embernec elhasonlása, kéferit minket, hogy felemellyünc sémecinket, nem czac azért hogy éhségünkben és

A. 17. vers. 28.